

ישראל משה

כי תשא תשפ"א

קובץ מאמרים ושיחות, בעניני הפרשה וזמני המועדים, מבנש"ק רבי יואל משה פינטו שליט"א בן אדמו"ר רבינו יאשיהו פינטו שליט"א ראב"ד מרוקו. דברי תורה חידושים וביאורים, אוצר מאמרים מזהירים, לגלות בעניני הפרשה והזמנים, אור מוסרי ספר דברים, בפרד"ס התורה כלולים, מגלה צפונות ונעלמים, מכל פסוקי הפרשיות ועניני הזמנים, ושורשם בעומק פסוקי ספר דברים.

"ועתה ישראל מה ה' אלהיך שאל מעמך פי אם ליראה את ה' אלהיך ללכת בכל דרכיו ולא תהבה אתו ולעבד את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך" (י', ב).

מאה ברכות בכל יום – סגולה להשגת אלף אורות נשגבים

לישראל את תקנת "מאה ברכות" ולא משה רבינו, וכיצד מתיישבים הדברים.

התקנה נשכחה – ושוב יסודה

ומצינו ישוב לזה בדבריהם של רבותינו הראשונים. רבינו בחיי בספרו 'כד הקמח' (ערך ברכה) ורבי אברהם בן נתן הירחי בספר 'המנהיג' (דיני תפילה) כתבו, כי אכן משה רבינו תיקן את תקנת מאה ברכות, אמנם התקנה נשתכחה מבני ישראל, ודוד המלך חזר וייסדה בעקבות המגיפה שפרצה בימיו. ושוב נשתכחה התקנה מבני ישראל עד ימיהם של חכמי התלמוד, ובא התנא רבי מאיר ושוב ייסד וחזק את התקנה שתקנו משה רבינו ודוד המלך.

כיצד קרה ששכחו תקנת

"מאה ברכות"

ומקריאת דבריהם מתעוררות שתי שאלות:

א] מדוע פרץ הגנף בימי דוד כאשר לא קיימו ישראל את תקנת משה לברך מאה ברכות בכל יום, והרי הקב"ה חס מאד על נפשות ישראל ואינו מקצר את חיי בניו האהובים אלא אם כן חטאו בחטא חמור ביותר, ומדוע נגזרה עליהם גזירה נוראה זו למות בכל יום מאה נפשות מישראל.

ב] מדוע דווקא בתקנת "מאה ברכות" שלטה השכחה, והרי משה רבינו איש האלוקים תיקן אותה וכיצד לא החזיקו בה ישראל ונשתכחה התקנה מהם. וביותר קשה, כי הגה בימי דוד המלך עמד מלך ישראל ותיקן לכל ישראל תקנה קדושה זו, ובעיניהם ראו כיצד עצרה התקנה את המגיפה והצילה אותם ממות לחיים, וכיצד שוב שכחו תקנה

במעלות לימוד ספר דברים

מדברי רבינו אדמו"ר רבי יאשיהו פינטו שליט"א

אנחנו נמצאים ברור של הנאולה וכשכובע שכן דוד בא והצדות והקשיים והבעיות לפרט ולכלל קשים מנשוא, אף שהארם ניתן כבח הישרדות חזק ביותר ובכח הרגל גדול מאוד, הקשיים שעם ישראל נמצא בהם ועדיין הולך להיכנס אליהם קשים מנשוא.

מי בחיים, מי בפרנסה, מי בכריאות ו"אין לנו על מי להישען אלא על אבינו שבשמיים". וכבר קבלנו על עצמנו קבלה עד ביאת משיח צידקנו בכל שבת קודש, לסיים ספר דברים שכוחו רם ונישא וממתק את הדינים, ומעלה את האדם בכל התשע מאות חמישים וחמש שערים על ידי כל פסוק שלומדים, עד שמגיעים עד השם אלוקים וזוכים להיכנס לפני ולפנים, למקום שאפילו למלאך מט"ט אין רשות להכנס.

וכך אדם מעורר רחמי שמיים על עצמו ועל בני ביתו ועל הקרובים אליו.

וכן ספר דברים התחיל מימי יאשיהו המלך, שמצא בבית השם את ספר דברים ואז הבין כי רעה גדולה מתקרבת וכאה לעולם. מיד לקח את ארון הברית עם לוחות הברית ועם שכרי הלוחות הראשונים, את צנצנת המן ואת המטה של אהרון שפרח, והורידם למחילות ירושלים של מטה. וכך ארכעים ושתים שנים לאחר מכן נהרב הבית הראשון, ספר דברים היה הסימן לבאות ויאשיהו המלך הרגיש בזה.

כמה שהאדם יזכה אחרים לקבל על עצמם ללמוד ספר דברים או יזכה להרפיש ספר דברים, הזכות עצומה ביותר. ויודעים אנו ידיעה ברורה, שהתיקון שלנו ברור הזה הוא להפיץ ולהגדיל ספר דברים בעולם. וכל מי שזוכה ללמוד ספר דברים או לחזק אחרים, ידע שהמליץ טוב הגדול בעולם שהוא משה רבנו, מליץ טוב עליו. אנו רואים בעצמנו, חולים כסרטן, שנה לא טיפלטו ואנו בתוך הנניף עם חום וכאבים קשים. אך הכח של ספר דברים וכח הכלל עומד. "יסוד יסרני י-ה ולמות לא נתני" כל הייסורים עומדים בהם מכה ספר דברים.

ישתלרו צדיקים להעמיד בערנו לרפואה וחיים ובע"ה יחד זוכה לראות משיח צדיקנו בנקל.

בגמרא במסכת מנחות (טג, ב) אמר התנא האלוקי רבי מאיר בעל הנס, כי חייב כל אחד מישראל לברך בכל יום לאלוקיו מאה ברכות, ולמד כן מהפסוק הזה: "ועתה ישראל מה ה' אלהיך שאל מעמך". ולא פירש לנו התנא רבי מאיר, כיצד למדנו מפסוק זה את החיוב לברך מידי יום מאה ברכות.

מאה אותיות בפסוק זה

ורש"י הקדוש האיר את עינינו בענין זה, ופירש, כי את תיבת "מה" שבפסוק יש לקרוא "מאה", – כלומר הקב"ה שואל מעמנו שנברך אותו בכל יום במאה ברכות. והתוספות הוסיפו בזה רמז בשם רבינו תם, כי אם נצרף את האות אל"ף לתיבת "מאה" שבפסוק, וכפי שפירש רש"י, יעלה לנו מגיין האותיות שבפסוק למאה, ובאופן זה רמז לנו משה בפסוק את ענין מאה ברכות, כי מגין אותיותיו הוא מאה.

מי תיקן "מאה ברכות" –

משה או דוד?

ומדבריו של התנא הקדוש רבי מאיר מובן, כי משה רבינו הוא זה שתיקן לבני ישראל לברך מאה ברכות בכל יום. אולם מצינו מדרש שסותר זאת, והוא במדרש רבה (במדבר יח, כא) האומר, כי בימיו של דוד המלך היו מתים בכל יום מאה אנשים מבני ישראל במגיפה רח"ל, וכשראה זאת דוד המלך, תיקן ברוח קודשו שיברכו ישראל בכל יום מאה ברכות, ואכן בזכות תקנה זו נעצרה המגפה ופסקו מלמות מקרב בני ישראל. והרי לנו שדוד מלך ישראל הוא זה שתיקן

יקרה זו. ורק כאשר תיקנה רבי מאיר בעל הנס, שוב לא נשתכחה התקנה מישראל, ורבים נוהרים ומקפידים בה עד עצם היום הזה. ודבר זה צריך ביאור.

מ"ם וסמ"ך שבלוחות – בנס היו עומדות

ונתחיל בביאור שתי השאלות הללו, בהצעת דבריו של אחד מגורי האריז"ל, הוא השפתי כהן על התורה, בביאור פסוק זה הרומז על מאה ברכות, שכתב לבאר את הטעם לתקנת מאה ברכות בכל יום על פי מה שאמרו חז"ל (שבת קד, א ומגלה ב, ג) שהאותיות מ"ם [סתומה] וסמ"ך שהיו כתובים על לוחות הברית היו עומדים בנס, שהרי הכתב שבלוחות היה חקוק בתוך האבן, והיה נראה משני צדדי הלוחות, והנה כל האותיות יש להם מקום אחיזה בלוחות עצמם, אמנם אותיות מ"ם סתומה וסמ"ך עמידתם היתה בנס, שהרי האבן הפנימית שבתוכם עומדת בחלל, ואין לה מקום אחיזה בלוח, אלא מוכרח שבנס היו עומדות.

לוחות הברית – חירות ממלאך המוות

וכתב השפתי כהן, כי מה שאמרו חז"ל (שמ"ר לב, א) על הפסוק (שמות לב, טז): "והמכתב מכתב אלהים הוא חרות על הלח"ת" – כי מעת קבלת התורה פסקו ישראל מלמות, והיה להם חירות ממלאך המוות, ודבר זה היה מכוח האותיות מ"ם וסמ"ך שבלוחות. וזהו הביאור בדברי חז"ל (יומא עב, ב): "זכה – נעשית לו התורה סם חיים", כלומר "סם" שהם אותיות מ"ם וסמ"ך שבלוחות, הם נתנו חיים נצחיים לישראל, ובזכות אותיות אלו לא היה למלאך המוות רשות להמית את בני ישראל.

בחטא העגל – פרחו האותיות מ"ם וסמ"ך

והמשיך השפתי כהן לבאר בדרך זו, את מה שאמרו חז"ל (מדרש תנחומא כי תשא סי' כז), שבשעה שישאר חטאו בעגל הזהב, ידדו ממדרגתם הנשגבה שהיו בה בעת קבלת התורה, ושוב לא היו ראויים שתינתן להם התורה בלוחות הברית שנכתבו באצבע אלוקים, ועל כן פרחו האותיות מן הלוחות, ואז חפש משה את הלוחות ושרם לעיני ישראל. וכתב השפתי כהן לחדש, כי האותיות שפרחו מהלוחות הם האותיות מ"ם וסמ"ך שעמידתם היתה בדרך נס. וכתב, שכיון שבזכות שתי אותיות אלו לא שלט מלאך המוות בבני ישראל, שהם "סם" חיים למקבלי התורה, אך מאז שחטאו ישראל במעשה העגל ופרחו האותיות מ"ם וסמ"ך, שוב ניתנה רשות למלאך המוות לשלוט בבני ישראל.

מ"ם וסמ"ך – מאה ברכות בכל יום

אולם הקב"ה ברחמיו המרובים על בני ישראל, נתן להם סגולה שעל ידה יוכלו להינצל ממלאך המוות ולאחוז באותם אותיות קדושות מ"ם וסמ"ך שעמדו על הלוחות בדרך נס, והסגולה היא – לברך מאה ברכות בכל יום, שאותיות מ"ם וסמ"ך מספרם מאה (מ – ארבעים ס – ששים), ועל ידי שהאדם מברך מאה ברכות בכל יום, הוא ניצול ממלאך המוות, כדרך שהאותיות מ"ם וסמ"ך שהיו בלוחות עמדו בדרך נס, והם היו "סם" חיים להינצל משליטת מלאך המוות.

וכתב השפתי כהן, שלכן כאשר נשתכחה תקנת "מאה ברכות" מישראל, פרצה בהם מגיפה ובכל יום היו מתים מאה נפשות מישראל רח"ל, כי לא היו מוגנים ממלאך המוות על ידי מאה ברכות שהם

כתחליף לאותיות מ"ם וסמ"ך שבלוחות המבטלות את כוחו של מלאך המוות. ורק כשעמד דוד המלך והזכיר שוב לישראל את תקנת מאה ברכות, ונוהרו והקפידו ישראל לברך את ה' בכל יום ב"מאה ברכות", אז נחלש כוחו של מלאך המוות והמגיפה נעצרה.

והנה, כיון שקדוש ישראל המקובל האלוקי רבי מרדכי הכהן זצוק"ל בעל השפתי כהן קישר בין "מאה ברכות" לחטא העגל, בוודאי שישנו קשר עבות המחבר ביניהם, ולנו רק נותר להתייגע ולמוצאו.

שכר ברכה – עשרה זהובים

ונראה לבאר את הקשר שיש בין חטא העגל לחיוב "מאה ברכות" בכל יום, על פי מה שאמרו בגמרא במסכת חולין (פז, א), כי שכר ברכה הוא "עשרה זהובים", כלומר אדם המחויב בברכה ובא חבירו ונטל ממנו את הברכה, חייב על פי דין תורה לשלם לו עשרה זהובים, כשוויה של ברכה שהוא עשרה זהובים, וכך היה מעשה באחד ששחט עוף וקדם חבירו וכסה במקומו, וחייבו רבן גמליאל לתת לו עשרה זהובים, כשוויה של ברכה. וכך אמרו שם שיצאה בת-קול ואמרה: "כוס של ברכה" – [ברכת המזון] ישווה ארבעים זהובים, שכיון שבברכת המזון יש ארבע ברכות, נמצא שברכת המזון שווה ארבעים זהובים.

שכר המברך "מאה ברכות" – אלף זהובים

ומזה למדו כמה מרבותינו הראשונים, שהמקפיד לברך מאה ברכות בכל יום זוכה ומשכורתו תהיה מאת ה' בכל יום אלף זהובים, שהרי אם כל ברכה שווה עשרה זהובים הרי שבעבור מאה ברכות יהיה שכרו אלף זהובים. ובין הכותבים חשבון זה הוא רבי אהרן הכהן מלונגיל בספרו "כל בו" (סי' א – דין מאה ברכות), וכן רבי אלעזר מגרמזיא זיע"א בספר הרוקח (סי' שט).

ועוד הוסיף בעל הרוקח לפרש על פי זה את הפסוק בשיד השירים (ה, יב): "הָאֵלֶף לָךְ שְׁלֹמֹה", ואמרו במדרש (שהש"ד ה, יב) שהמלך שלמה הנזכר בפסוק הוא הקב"ה, ונקרא "שלמה" שהוא יתברך "מלך שהשלום שלו", ופירש הרוקח כי אנתנו אומרים להקב"ה – מלך שהשלום שלו, כי "הָאֵלֶף לָךְ", כלומר, מה שאנתנו מברכים בכל יום מאה ברכות שערך הוא אלף זהובים, הוא כדי לעשות לך נחת רוח.

בחטא העגל – נלקחו שני הכתרים

זיכה בהם משה

ועל פי תורת פי ה' אלו היקרים לנו מאלפי זהב וכסף, נבוא לבאר את הקשר שיש בין "מאה ברכות" לחטא העגל, כי הנה במסכת שבת (פח, א) דרש רבי סימאי, כי בשעה שהקדימו ישראל "נעשה" ל"נשמע" והסכימו לקבל את התורה בחפץ לב, באו שיישים ריבוא מלאכי השרת ונשאו בידיהם שני כתרים, והלבישו אותם לראשו של כל אחד ואחד מישראל. אמנם לאחר שחטאו ישראל במעשה העגל, באו שיישים ריבוא מלאכי חבלה ונטלו מראשם של ישראל את הכתרים הללו. והוסיף שם רבי יוחנן ואמר, כי משה רבינו זכה ונטל את כל אותם כתרים שנטלו מישראל.

ורבינו האריז"ל בשער הכוונות (מזמור שיד ליום השבת – דף סו טור א) גילה לנו טפח בעניין זה, כי בשעה

שכל אחד מישראל זכה לשני כתרים אלו במעמד הר סיני, זכה גם משה למתנה טובה – והיא שנתן לו הקב"ה אלף אורות קדושים ונשגבים. ובשעה שחטאו ישראל במעשה העגל, ניטלו משה אותם אלף אורות, אך כיון שמשה לא אבדם על ידי חטא עצמו אלא בעוון ישראל לכן הקב"ה משלים אליו אתם אותם אלף אורות מחלקם של ישראל שהם הכתרים שנטלו מהם. והנה בכל כניסת שבת חוזר משה רבינו לקחת את אותם אורות שנאבדו ממנו בחטא העגל, וכיון שלוקחם משלו, הוא מחזיר לישראל את אותם ההארות שלקח מחלקם, ואורות אלו ניתנים לישראל בכל ערב שבת בבחינת תוספת קדושת שבת ו"נשמה יתירה".

בכל שבת – משה מחזיר לישראל את הכתרים

ובזה ביאר רבינו האריז"ל את נוסח תפילת מוסף בשבת קודש: "שמח משה במתנת חלקו", כלומר, בשבת קודש משה רבינו שמח על האלף אורות שמוחזרים לו משבת לשבת אחרי שנקלחו ממנו כשחטאו ישראל בעגל. אמנם אף על פי שכתריהם של ישראל כבר ניתנו לו, אינו משאירם לעצמו אלא רוצה לזכות בהם את כל ישראל, ודי לו ב"מתנת חלקו" ומחזיר לישראל את חלקם – אלו הכתרים שנקלחו מהם בחטא העגל. ובה ניכרת מעלת משה – "כי עבד נאמן קראת לו", כלומר, נאמן הוא בשמירת הפקדון שניתן לו, ובכל שבת הוא מחזיר את שני הכתרים שניתנו לו בחטא העגל, ומחזירם לישראל.

מאה ברכות – להשיב את אלף האורות

ונראה לצרף את שני הדברים ולומר, כי כיון ששכר כל ברכה הוא עשרה זהובים, ושכר מאה ברכות הוא אלף זהובים, נמצא שבאלף זהובים אלו אנתנו מתקנים את אלף האורות שנקלחו ממה רבינו מחמת שחטאו ישראל בחטא העגל. והדברים מתאימים לדברי השפתי כהן הנזכרים, שכל מטרת תקנת "מאה ברכות" – מ"ם וסמ"ך, היא לתקן את חטא העגל שגרם לפריחת אותיות מ"ם וסמ"ך שבלוחות, ואנו נבוא ונוסיף ונאמר, כי "מאה ברכות" העולות בשווים ל"אלף זהובים" סגולתם לתקן את חטא העגל, ובכך אנו משיבים למשה רבינו את אלף האורות שניטלו ממנו בעת שחטאו ישראל בעגל.

משה זיכה את ישראל

ב"אלף זהובים" בכל יום

ונראה לבסס דברים אלו, ששכר "מאה ברכות" בכל יום שהוא אלף זהובים הוא תיקון לאלף האורות שנקלחו ממה, על פי דבריו של בעל הטורים בפרשת וזאת הברכה, שכתב לפרש את הפסוק: "וְזֹאת הַבְּרִכָּה אֲשֶׁר בָּרַךְ מֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים" (דברים ז, א), וכתב כי "משה איש האלוקים" ראשי תיבות: 'מ'אה, 'ו'סופי תיבות: 'ה'שם. כי משה איש האלוקים הוא שתיקן להם לישראל מאה ברכות בכל יום. ובהו גם פירש את הפסוק בפרשת דברים (יא, יא): "ה' אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם יִסֹּף עֲלֵיכֶם כְּכֹס אֶלֶף פְּעֻמֹת יוֹרֵךְ אֶתְּכֶם כְּאֶשֶׁר דָּבַר לְכֹס", ופירש רש"י: מהו שוב "יוֹרֵךְ אֶתְּכֶם" כאשר דבר ל"כס", אלא אמרו לו ישראל: אתה נותן קצבה לברכותינו, כבר הבטיח הקב"ה את אברהם שלא תהיה קצבה לזרעו, השיב להם משה: זו משלי היא, אבל הוא יברך אתכם כאשר דבר לכם. ופירש בעל הטורים, שמשה השיב לבני ישראל כי

שכר האלף זהובים שיזכו בו בכל יום על ידי מאה ברכות הם "משל" ובזכותו, שהרי הוא תיקן לישראל לברך את ה' בכל יום מאה ברכות, ובכך זיכה את ישראל באלף זהובים בכל יום.

"זו משלי היא" – אלף האורות

ועל פי מה שכתבנו ניתן לבאר תוספת כוונה בדברי משה שהשיב לישראל "זו משלי הם", ורמז להם בכך על אלף הזהובים שזוכה המברך בכל יום מאה ברכות, וכדברי בעל הטורים. כי באמת על ידי אלף זהובים אלו נתקנים אלף האורות שגלקחו ממשומו ומושבים לו, וזהו מה שהשיב להם: "זו משלי הם" – זכות מאה ברכות שהם אלף זהובים, הם מאותם אלף אורות שזכיתי להם במעמד מתן תורה, והזוכה לברך את ה' בכל יום "מאה ברכות" משיב את אותם אורות נשגבים שנאבדו ממני במעשה העגל.

והנה אחרי שביארנו ש"מאה ברכות" הם תיקון לחטא העגל, והם כעין תחליף לאותיות מ"ם וסמ"ך שפרחו מן הלוחות, וכמו שגילה לנו השפתי כהן, והוספנו, שבשכר "מאה ברכות" שהם אלף זהובים אנו משיבים למשה את אלף האורות שגלקחו ממנו בחטא העגל, עתה נגיש להשיב על השאלה שישאלנו בתחילת הדברים, מדוע שלטה השכחה דווקא בתקנה זו של "מאה ברכות" בכל יום, ולאחר שתקן אותה משה נשתכחו מישראל ולא הקפידו בה, וכן אחרי שדוד המלך חזר וייסדה, נשכחה שוב תקנה יקרה זו עד שבא רבי מאיר בעל הנס ולימדה לישראל, ומעתה שהוא לימד לישראל את תקנת "מאה ברכות" שוב לא תשתכח תקנה זו מישראל.

חטא העגל – גרם שכחת התורה

ונראה לומר, כי מה שנשתכחה תקנה זו מישראל, הוא משום שהיא תיקון לאותיות מ"ם וסמ"ך שהיו בלוחות ופרחו מחמת חטא העגל, כי הנה נתבאר בגמרא בעירובין (נד, א), שכל עניין זה שהתורה משתכחת מישראל, ויש לחזור ולשננה פעמים רבות עד שתהיה מונחת בכיס האדם כמעוות, הוא מחמת שבירת הלוחות הראשונות בחטא העגל, ואלמלא לא נשתברו הלוחות, לא היתה שכחת

התורה מישראל כלל. ואם כן נמצא, שרק מחמת חטא העגל נברא המלאך הממונה על שכחת התורה, אולם אם יקפידו בני ישראל לברך "מאה ברכות" בכל יום, ובכך הם מתקנים את הנזקים שגרמו בחטא העגל, אז יתבטל כוחו של השר הממונה על השכחה, ושוב לא תשתכח מהם התורה כלל. ולכן מלאך זה הממונה על השכחה נלחם בכל כוחו להשכיח מישראל דווקא תקנה זו של "מאה ברכות", כי יודע הוא, שאם יתחזקו ישראל ויברכו בכוונה בכל יום מאה ברכות, יתקנו בכך את חטא העגל, ובכך הם יתישו את כוחו ושוב לא יהיה לו יכולת להתקיים, ולא יוכל עוד לגרום לישראל לשכוח את התורה הקדושה.

בתורתו של רבי מאיר – "כתנות אור"

ולסיום הדברים נותר לנו לבאר מדוע דווקא התנא האלוקי רבי מאיר בעל הנס, הוא התנא שזכה לקבוע את תקנת "מאה ברכות" בלב ישראל, ומעתה שתיקנה, שוב לא נשכחה עוד מישראל, כדרך שהיתה משתכחת עד שיסדה מחדש. ונראה לבאר על פי מה שאמר עט"ר כ"ק האדמו"ר שליט"א פעמים אחדות, לבאר את דברי המדרש (ב"ד, כ, יב) המביא את הפסוק המספר על הבגד המיוחד שעשה הקב"ה לאדם ולחיה – וַיַּעַשׂ ה' אֱלֹהִים לְאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ כְּתוֹנֹת עוֹר וַיְלַבְּשֵׁם (בראשית ג, כא), ואמרו במדרש, כי בתורתו של רבי מאיר לא נכתב "כתנות עור" באות ע"ן – כמו שנכתב בכל ספרי התורה של ישראל, אלא בתורתו של רבי מאיר נכתב "כתנות אור" באות אל"ף.

בחטא עין הרע – נתחף "כתנות אור" ל"עור"

וביאר עט"ר כ"ק האדמו"ר שליט"א מדרש פליאה זה, על פי דברי הוזהר הקדוש (בראשית לו, ב), כי לפני שחטא אדם הראשון באכילת עץ הדעת היתה כותנתו "כתנות אור" באות אל"ף, ואחרי שאכל מעץ הדעת וירד מדרגתו הנשגבה, השתנתה כותנתו להיות "כתנות עור" באות ע"ן ולא באל"ף. וביאר עט"ר כ"ק האדמו"ר שליט"א, כי קודם החטא היה לאדם "כותנת אור" באות אל"ף שהם רמז לאלף

אורות הקדושים, שהיו נחלתו של אדם הראשון, אך משאכל מעץ הדעת והמרה את פי ה', נסתלקו ממנו אלף אורות אלו, והוא וכל זרעו, שהם כל יושבי תבל, לא זכו לאותם אלף אורות, מלבד התנא רבי מאיר בעל הנס, שמחמת צדקותו זכה שתהיה תורתו כתורת אדם הראשון קודם שחטא בעץ הדעת, וזכה להשיג את אלף האורות שהיו לאדם הראשון קודם החטא, ולכן בתורתו נכתב "כתנות אור" באות אל"ף, לרמז שזכה לאלף האורות כמו אדם הראשון קודם החטא.

רבי מאיר שזכה לאלף האורות

– תיקן מאה ברכות

ועל פי הדברים הקדושים הללו נבין היטב, מדוע דוקא רבי מאיר זכה ללמד את בני ישראל וליסד מחדש את תקנת "מאה ברכות", ומעתה שהוא לימד לא תשכח לעולם, כי כפי שביארנו בדברינו, אחד מנזקי חטא העגל אותם אנתנו מתקנים על ידי מאה ברכות, הוא לקיחת אלף האורות שגלקחו ממשומו רבינו בחטא העגל, וכיון שרבי מאיר בעל הנס זכה להשיג את אלף האורות, ותיקן את הפגם שנגרם בחטא העגל, וכפי שהיה כתוב בתורתו "כתנות אור" באל"ף, בתיקון זה גבר על מלאך השכחה הנלחם להשכיח את תקנת "מאה ברכות", ועל כן זכה רבי מאיר להנחיל לכל בני ישראל את חיוב מאה ברכות בכל יום, ועל שמו תיקרא תקנה זו לעולם.

ומעתה שזכינו לדברים נפלאים ונשגבים אלו, חובה מכופלת על האדם להקפיד מאוד, שבכל יום מימי חייו יברך מאה ברכות לא-ל ההודאות, ובזה יזכה לקחת חלק בתיקון החטא הגדול ביותר שחטא ישראל לה' בעשיית העגל, ובשכר זה בוודאי יזכה שיפחתו הניסיונות והייסורים הפוקדים אותו, שהרי כבר כתב רבן של ישראל רש"י הקדוש בפרשת כי תשא (שמות לב, ד): "אין פורענות באה על ישראל שאין קצת מפרעון עון העגל", וכשנתחזק באמירת "מאה ברכות" בכל יום ננצל מכל המגיפות והפורעניות, נרויח בכל יום "אלף זהובים", ונזכה להשיג את אלף האורות העליונים.

"אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה אֶל כָּל יִשְׂרָאֵל בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן בְּמִדְבַּר בְּעֶרְבָה בְּיוֹם סוֹף בֵּינֵי פָּאָרָן וּבֵינֵי תַּבְּלָל וְלִבְנֵי וַחֲצִירַת וְדִי זָהָב" (א, א)

ככל שהיצר מתגבר כך יגדל שכר האדם

מבין הכלים עליהם ציוה ה' היה ארון הברית, שהוא החשוב ביותר שבכל כלי המשכן. ובתוכו הייתה מונחת התורה הקדושה, ועליו היה מקום מנוחת השכינה. וציוה ה' את משה שיצפה את הארון בזהב בחלקו הפנימי, והחיצוני, וכן מעליו יעשה זר זהב, ויוסיף עוד טבעות זהב על הארון ועל צלעותיו.

ודבר זה קשה מאוד להבנה, הרי אם הזהב מעורר את זיכרון העגל לפני ה', ועל ידי זה מתעורר קיטרונו ודין על ישראל, מדוע ציוה ה' שהכלי המקודש ביותר במשכן, הנמצא בקודש הקדושים, יהיה מצופה כולו זהב. הרי דבר זה יעורר את זיכרון מעשה העגל תמיד בכל עת לפני ה', ויעורר את חרון אפו של המלך ה' על בניו בני ישראל.

ותגדל הקושיה, כי הנה אנתנו מוצאים שאותו הזהב שבו ציפו ישראל את הארון הברית, הוא שהציל

ובאמת אנתנו מוצאים במקומות רבים שיש להימנע משימוש בזהב, מכיון שהוא מזכיר לפני ה' את חטא העגל. ואמרו חז"ל (ירושלמי יומא, ג, ד), כי מפני זה, אין הכהן הגדול נכנס לקדוש הקדושים ביום הכיפורים כשהוא לבוש בבגדי מלכותו, בגדי הזהב. אלא היה נכנס כשהוא לבוש בגדי לבן, כי סכנה יש בדבר שיכנס הכהן אל היכל ה' לבקש רחמים עליו ועל שולחיו, ויהיה לבוש באותה שעה בזהב המזכיר לפני ה' את חטא העגל.

אולם יש לשאול על זה, כי הנה מצינו בפרשת תרומה שכאשר אמר ה' אל משה כי רצונו יתברך שיהיה לו דירה בתחתונים, ושתשרה שכינתו בתוך בני ישראל, ציוה ה' שכל בני ישראל ינדבו מכספם לצורך בניית דירתו של הקב"ה. וכן ציוה ה' את משה על אופן עשיית כל כלי המשכן, והראשון

פירשו רבותינו את כוונתו של משה רבינו באמירת שמות המקומות שנזכרו בפסוק, כי רצה להוכיח את ישראל על אותם המעשים שהיו רעים בעיני ה', שעשו בשנות הליכתם במדבר. אולם חס משה על כבוד בניו של הקב"ה, והוכיחם בדרך רמז על ידי הזכרת המקומות שבהם חטאו.

זהב – מעורר את עון חטא העגל

אולם, לא מצינו אף מקום הנקרא בשם "ודי זהב". ולכן פירש רש"י כי בהזכרת מילת זהב, הוכיח משה את ישראל ברמז על עשית חטא העגל, כי הגורם לעשיית העגל היה רוב הזהב והעושר שהשפיע עליהם ה'. והוא שגרם להם לחטוא ולעשות את העגל, וכן כינתה התורה הקדושה את אותו העגל "עגל זהב".

ועל פי זה, פירש הרה"ק מברדיטשוב את נבואת ישעיה "גם אלה תשפֹּתנה וְאֶנְכִי לֹא אֶשְׁפָּחָךְ", כי באמת כל הפסוק כולו עוסק בזכירת חטא העגל, "גם אלה תשפֹּתנה" הוא חטא העגל אותו שכח הקב"ה ברחמיו, "וְאֶנְכִי לֹא אֶשְׁפָּחָךְ" הוא הר סיני. ואמר ה' לישראל בדבריו אל ישעיהו כאשר זכור עניין הר סיני, זכור עמו ה' גם את עניין העגל שבו התגלתה מעלת ישראל, כי קיבלו את התורה על ידי כפית היצר, ולא על ידי ביטולו.

ובדרך זו פירש הרה"ק מברדיטשוב גם את הפסוק "וְבַיּוֹם פָּקְדֵי וּפְקֻדֹתַי עֲלֵיהֶם חֲטָאתָם", כי כאשר יפקוד ה' אותנו ברחמיו וירצה להטיב עמנו, רק אז בלבד יזכור את חטא העגל, ויקיים בנו "וְבַיּוֹם פָּקְדֵי וּפְקֻדֹתַי עֲלֵיהֶם חֲטָאתָם" שעל ידי זכירת העניין שניגלה בעגל, על כי המצות שישראל עושים הם אחרי מלחמה פנימית עם היצר הרע, אז יכפל ה' את זכויותינו.

קושי בעבורת ה' – ריבוי זכויות

ועל פי דבריו הקדושים של סניגורן של ישראל, נוכל להבין מדוע ציוה ה' לצפות את ארון הברית בזהב המזכיר את חטא העגל, כי בארון הברית הייתה מונחת התורה הקדושה, ורצה הקב"ה שבמקום זה שבו מונחת התורה לא ישכח עון העגל לעולם, כי הוא מרבה את זכויותיהם של ישראל, שעל ידי התבוננות בו יעלה לזיכרון לפני ה' כי מה שישראל מקיימים את התורה הנמצאת בתוך הארון זה אינו דבר טבעי, ואין זה דבר קל להם שהם מקיימים את דברי התורה ללא כל התנגדות פנימית, אלא קיום התורה נעשה על ידיהם אחרי מלחמה קשה עם היצר הרע. ועל ידי זה שזכרו כפול ומכופל. ומדברים האלו על האדם ללמוד, כי אין זו פחיתות בעבורו שהיצר הרע נלחם בו ומנסה להניעו מלקיים את המצוות, אלא דבר זה מרבה את זכויותיו ועושה נחת רוח גדול להקב"ה. ובזכות זה שבוחר האדם בתורה הקדושה, וגובר על יצרו, יפקדו ה' בטוב וברחמים, וישלם שכרו על המלחמה הפנימית שנלחם בעבור קיום המצוה.

ואינו זוכרו עוד לישראל. והדבר אותו לא ישכח ה' לעולמים, ויעמוד זכותו לישראל בכל דור ודור ועליו נאמר "לא אשכחך", הוא שהסכימו ישראל לקבלת התורה ואמרו "נעשה ונשמע", וקיבלו עליהם את ה' לאלוקים. והרי לנו שעון חטא העגל נשתכח, זכות קבלת התורה לא ישכח. אם כן, כיצד זה יתיישב עם דבר ה' אל משה "וּפְקֻדֹתַי עֲלֵיהֶם חֲטָאתָם".

חטא העגל – עדות על מלחמה פנימית

ואמר בזה הרה"ק רבי לוי יצחק מברדיטשוב זיע"א דבר גדול, כי הנה כאשר בני ישראל קיבלו את התורה הקב"ה העריכם וקירבם, אולם היה קץ וקצבה לשיעור ערך מעשיהם בעיני ה'. כי הנה אחרי ככלות הכל אלו הם בני אברהם יצחק ויעקב, שהתהלכו באמת ובתמים לפני ה', וכל חייהם נתנסו בניסיונות בלתי אפשריים, ונתמרקו ביסורים קשים, ולמרות זאת שמחו בחלקם שזכו להכיר את ה' ולדבקה בו, ובמשך שנות חיותם הצליחו לגבור על היצר הרע ולעקרו מליבם, ולא היה לו שליטה בהם כלל.

ולכן בקבלת התורה כשהקדימו ישראל נעשה לנשמע, והשיבו למשה על שאלת ה' שרצונו לקחתם לו לעם קדוש כי יעשו כל אשר ירצה ה', ולא שאלו מה מכילה התורה הקדושה, ומה תאסור עליהם. הקב"ה תלה את התנהגותם המיוחדת במעשה אבותיהם, שכשם שבלב אבותיהם לא היה יצר הרע, כך בליבם אין יצר הרע, ואין בהם כל רצון התמרדות, וליבם חלל בקרבם.

אולם כאשר חטאו בני ישראל בחטא העגל, הוכח והתברר כי לא ביטלו את היצר הרע מקרבם, ועדיין הוא חונה בהם וזומם מזימות כיצד להמרדים על ה', אבל עלה בידם להכניעו ולהישמע לדבר ה' ולומר נעשה ונשמע. ואז על ידי מעשה חטא העגל גברה העירכתו של הקב"ה לישראל בהרבה, שמעשה העגל העיד לה' שבני ישראל כופים את יצרם כדי לעובדו, ועדיין הם אינם בגדר הצדיקים שאין בהם יצר הרע כלל, ואין בהם את ניסיון הבחירה בין הטוב לרע. וסוג עבודת ה' הזו רצויה מאוד בעיני ה'.

את ישראל מפני מיתה בעת זעמו של הקב"ה עליהם : כן מציינו בדברי התרגום יונתן על הפסוק בו אנו עוסקים "וְיָדִי זָהָב", שכתב כי בעון חטא העגל רצה ה' לאבד את ישראל הלילה, אולם בזכות שישראל בנו לה' את המשכן וכליו, ואת הארון העשוי מזהב, מחל להם ה' והותירם בחיים, וקירבם לו שוב לבנים.

וצריך לשאול, במה נשתנה הזהב הזה של הארון הברית מכל שאר הזהב שבעולם, שזוהב הארון מכפר על חטא העגל, וכל זהב אחר שבעולם אפילו אותו שעל בגדי הכהן, מזכיר לפני ה' את חטא העגל, ומעורר את כעסו עלינו.

עון חטא העגל – לא נשכח לעולם

ונראה לפרש את הדבר על פי מה שמצינו בספר עבודת ישראל (סוף פרשת בלק) בשם הרה"ק רבי לוי יצחק מברדיטשוב זיע"א, כי הנה אחרי שנתרצה ה' לדברי משה, והעביר לישראל על חטא העגל, אמר הקב"ה כי המחילה על חטא העגל, היא אינה מחילה גמורה המשכיחה את החטא ושוב לא יסבלו ישראל מחמת חטא זה. אלא על עון חטא העגל יפקוד ה' את ישראל, ויביאם בדין עליו, ויצטערו בגלל המעשה הזה עוד רבות בשנים. ובלשון הפסוק : "וְבַיּוֹם פָּקְדֵי וּפְקֻדֹתַי עֲלֵיהֶם חֲטָאתָם" (שמות לב, לד).

והקשה הרה"ק מברדיטשוב הרי הקב"ה הוא בעל הרחמים, והוא המעביר אשמותינו בכל שנה ושנה, וכאשר תשובת האדם מתקבלת לפניו, לא די שהוא יתברך מוחל לאדם על חטאיו, אלא כל חטאיו נעשים לו זכויות, והוא מקבל שכר עליהם. ואם כן, כיצד זה יכתוב ה' בתורתו הקדושה שחטא זה לא ימחל בשלמות לעולם, ובכל דור יצטערו ישראל על המעשה הזה שעשו, ולא תועיל אף תשובה לזה לעולמים.

ועוד הקשה הרה"ק מברדיטשוב, כי מציינו גמרא (ברכות לב) המפרשת את הפסוק האומר את דבר ה' אל ישעיה : "גם אלה תשפֹּתנה וְאֶנְכִי לֹא אֶשְׁפָּחָךְ" (ישעיה מט, טו), כי הדבר אותו שכח ה' ועליו נאמר "תשפֹּתנה", הוא עון עשיית העגל אותו שכח ה',

"זכרו תורת משה עבדי"

ויואל משה

ספר ראשון בסדרת פירושים ומאמרי מוסר על דברי משה רבנו בספר דברים - משנה תורה ממעיינו הנובע של רבי יואל משה רפאל פינטו שליט"א בן לאדמו"ר הרי"ף רבינו יאשיהו יוסף פינטו שליט"א

יוצא לאור ע"י מכון תורת יאשיהו

03-792-2548